

El Dr. Baltà de Cela i la popularització de la fotografia a Catalunya i a Espanya 1893-1908

per Jaume Baltà

Mitjançant la publicació de la revista mensual "La Fotografia Pràctica" sota la direcció i administració del Dr. Josep Baltà de Cela es va assolir una vulgarització de les diverses aplicacions artístiques, científiques i socials de la fotografia a Catalunya i resta d'Espanya.

Jaume Baltà i Moner (Barcelona, 1956) és llicenciat en Ciències Biològiques per la Universitat Autònoma de Barcelona. Actualment és cap del seminari de Ciències Naturals i Geologia del centre "Acadèmia Febrer".

Ahores d'ara, després de quasi cent-cinquanta anys d'arrelament de la fotografia a casa nostra, aquesta ha arribat a la màxima expressió com a mitjà de comunicació social i com a expressió artística; aquest moment coincideix amb la concessió del Premi Nacional de Belles Arts a l'eminent fotògraf barceloní Francesc Català i Roca.

Tanmateix, el seu sentit històric, cultural i artístic, en la vida catalana dels segles passat i actual és prou desconegut, malgrat l'aportació de treballs universitaris d'investigació històrica o la publicació de resumits treballs, com l'apèndix sobre la Fotografia Espanyola, a cura de Joan Fontcuberta, publicat en el magnífic llibre "La Fotografia desde su origen hasta nuestros días" de Beaumont Newhall, i reeditat a finals de l'any proppassat. Aqueix desconeixement dificulta en gran manera la tasca dels investigadors i divulgadors pel que fa a les característiques de la fotografia a les terres catalanes.

premsa diària del moment; sembla ésser que a Madrid el fet s'esdevingué a finals del mateix any. "El Danguerrotipo corre, pues, ya por toda Europa, y poco tardara el nuevo mundo de gozar de tan celebrado invento. En París, en Londres, en Bruselas, en Berlín y hasta en San Petesburgo no se habla más que del Danguerrotipo y de sus interesantes aplicaciones. Barcelona va á hallarse pronto en igual caso, pues nuestro paisano el artista D. Ramón Alabern, era tipógrafo, acaba de traer de París un aparato completo, después de haber recibido del mismo Mr. Danguerre las lecciones prácticas para operar con acierto, y en cuanto se vean los resultados es de creer que nuestra capital no se mantendra estacionaria en

medio de este importante movimiento científico artístico. En la sesión que celebró el 6 de este mes la Academia de Ciencias Naturales y Artes, el socio Dr. Pedro Felipe Monlau para completar las noticias sobre el Danguerrotipo que había mandado desde París, a principio de este año, dió comunicación verbal de los procederes del Danguerrotipo y el Diorama, concluyendo con proponer que la Academia adquiriese por su cuenta el aparato traído por el Sr. Alabern. Y habiendo sido aprobada esta proposición, tenemos entendido que dentro de breve artistas y aficionados podran satisfacer la justa curiosidad que les ha inspirado el Danguerrotipo..." "El Constitucional, 8 noviembre 1839".

Primeres referències

Les primeres notícies que tenim sobre la fotografia a casa nostra daten del mes de novembre de 1893, en què es va impressionar la primera placa, d'una manera oficial, a la ciutat comtal per part d'algunes personalitats científiques de la Reial Acadèmia de Ciències Naturals i Arts de Barcelona, fet esmentat àmpliament a la

LE BON COMMERÇANT DOIT ANNONCER DANS LA FOTOGRAFIA PRÁCTICA

REVUE MENSUELLE DE PHOTOGRAPHIE SCIENTIFIQUE ET PRATIQUE

JOURNAL DES PHOTOGRAPHES ET DES AMATEURS

EDITEURS: SUCESESORES DE MANUEL SOLER

416 Consejo de Ciento BARCELONA ESPAÑA

DIRECTEUR CHEF DE REDACCION

ANNONCEZ DANS LA REVUE « LA FOTOGRAFIA PRÁCTICA »

SI VOUS VOULEZ QUE VOS PRODUITS INDUSTRIELS SOIENT CONNUS ET ACHEVÉS EN ESPAGNE, EN PORTUGAL ET EN AMÉRIQUE

PROF. BALTA DE CELA

L'ANNONCE DANS LA REVUE MENSUELLE "LA FOTOGRAFIA PRÁCTICA" MET LES CONSTRUCTEURS D'APPAREILS ET LES FABRICANTS DE PRODUITS PHOTOGRAPHIQUES A LA DISPOSITION DE 10.000 CONSOMMATEURS EN ESPAGNE, PORTUGAL ET AMÉRIQUE

PRECIOS Y CONDICIONES Solicitense à

Sucesores de Manuel Soler

Calle Consejo de Ciento, 416; BARCELONA

Fig. 1 Anunci aparegut a "La Fotografia Práctica" on es feia referència als 10.000 subscriptors.

Fig. 2
El Dr. Baltà de Cela, director i administrador de "La Fotografía Práctica" durant el període 1893-1908.

"...mañana domingo, 10 del corriente, a las onze si el tiempo lo permite, se sacara la vista de la Lonja y de la manzana de casa Xifré, por el nuevo método de Danguerrotipo, desde el terrado del primers piso de las casas situadas frente de la de Xifré..." "El Constitucional, 10 novembre 1939"

"Del corresposal" de Madrid.

Hemos tenido ocasión de ver una lámina danguerrotipada en esta corte por D. Juan Pérez Camp, Catedrático de Química y Farmacia del colegio de Pamplona auxiliado por los Sres. D. Mariano de la Paz Graells, Catedrático de Zoología de la Academia de Ciencias de Madrid y D. José Camps, que lo es de Química en el colegio de Farmacia de esta capital. El objeto elegido para la copia fue la vista del palacio real tomada desde la parte derecha del Manzanares..." "El Constitucional", 3 diciembre 1839.

Primeres revistes

Durant els primers anys el daguerreotip va tenir una divulgació molt reduïda, ja que interessava sols a artistes així com a alguns investigadors que el consideraven com una més de les recreacions químiques, a causa de les dificultoses tècniques a utilitzar; calien llargues exposicions i hom s'havia de fabricar les plaques mitjançant iodur de plata, alhora que el positiu obtingut era una grollera còpia de l'original, és a dir, una representació de les llums i ombres de l'objecte enfocat.

Tanmateix la seva popularitat

arribà pels volts de l'any 1850, gràcies a les troballes de Talbot, Legraz i Russel, que obtingueren les primeres plaques fotosensibles transportables a qualsevol indret, al mateix temps que s'obtenia un negatiu instantàniament, el qual es podia positivar tranquil·lament al laboratori propi o de qualsevol fotògraf professional. També ajudà a popularitzar el daguerreotip la notable reducció de dimensió i pes, ja que estaven dotats amb objectius força millorats, cosa que facilitava el seu enfocament, respecte a les primitives cameres fosques.

Malgrat les periòdiques referències publicades a la premsa diària arreu d'Espanya sobre l'art i aplicacions de la fotografia, no fou fins a l'any 1863 quan a Madrid es començà a publicar "El Propagador de la Fotografía", primera revista espanyola sobre el tema. L'any següent, a Cadis, es publicà "El Eco de la Fotografía", òrgan d'una associació fotogràfica establerta a la ciutat. L'any 1871 es pren com a partida de la fotografia moderna en aparèixer el mètode "Gelatina-Bromuro"; es començà a publicar a la ciutat comtal "La Fotografía" i molt possiblement "El Monitor de la Fotografía", així com a Bilbao "Las Novedades Fotográficas". Nogensmenys, totes aquestes revistes van anar desapareixent amb el pas dels anys. El primer número de "La Fotografía Práctica" es va imprimir el mes de juliol del 1893, l'any següent es crearia a Barcelona "El Club Fotográfico Barcelones", a la Casa de Caritat de Barcelona. La revista es publicaria ininterrompudament fins al mes de desembre del 1908 (n.º 186) sempre sota la direcció, redacció i administració de Josep Baltà de Cela, Dr. en Ciències Físico-Químiques. L'any

1901 es començaria a publicar a Madrid "La Fotografía", sota la direcció de D. Antonio Canovas, conegut afeccionat de principis de segle, la qual fou l'única revista vulgaritzadora de fotografia, i arribà amb els anys a tenir una notable difusió, —quasi 10.000 subscriptors— arreu d'Espanya, Portugal, França i Amèrica Llatina. Uns quants anys després es publicarien a Barcelona "La Fotografía para todos", 1926, i "Foto" l'any 1928.

La tasca del Dr. Baltà

El Dr. Baltà, que fou un afeccionat i divulgador de les notables aplicacions de la fotografia des de l'any 1886, publicà un article en aquest sentit, "La Fotografía", en el quincenal Vilatà "El Labriego". Al llarg dels setze anys de la direcció i redacció de la revista va estar dedicat completament a fer que la publicació tingués sempre el més elevat nivell científic i de divulgació, sense menysprear qualsevol esdeveniment científic que pogués tenir relació amb la fotografia. "La Fotografía" fou també òrgan de comunicació entre els nombrosos afeccionats d'arreu d'Espanya, i els estimulà a experimentar tant tècnica-ment com plàsticament amb la fotografia.

"El número de aficionados a la fotografía aumenta cada día, gracias a la facilidad y sencillez que se van reduciendo y simplificando las manipulaciones fotográficas, de ahí el que hayamos emprendido la presente publicación dedicandola

REVISTA MENSUAL ILUSTRADA

— 2 DE 2 —

Fotografía y sus Aplicaciones

Director, *D. José Baltá de Cela*

SUSCRIPCION ANUAL

España. 6 pesetas. Unión postal. 8 francos.

VOL. I. — AÑO 1893.

REDACCION Y ADMINISTRACION:

Plaza de Jaime I, número 2.

Vilafranca del Panadés.

(Cataluña.--España.)

de un modo especial a dichos amateurs para que en ella encuentren explicadas las novedades modernas y los nuevos procedimientos que vayan apareciendo.

.....A fin de que nuestros buenos deseos no resulten estériles y para que sean beneficiosos para todos, tendremos especial satisfacción en admitir cuantas observaciones, noticias, comunicaciones, etc... se nos remitan relacionadas con la índole de la revista, prometiéndole publicar aquellas que verdaderamente presenten novedad..."

"La Fotografía Práctica", juliol 1893.

El mateix Dr. Baltá s'encarregava de la traducció. L'any 1906 ha de contractar un ajudant de redacció a causa de les seves obligacions docents i dels diversos articles que apareixien mensualment a d'altres revistes estrangeres com "The Photogram", "Photo Gazette", "Photographic

News", "American Amateur Photographer", "Photo Club", "La Revue Suisse de Photographie de Laussane", etc... Igualment prenia part com a jurat en nombrosos concursos de fotografia de la ciutat i de les poblacions de l'entorn, juntament amb altres destacades personalitats del món artístic barceloní, com Emilio F. Napoleón, Pablo Audouard, Ramón Casas, Santiago Rusiñol, Miguel Utrillo, Antonio Utrillo, etc..., alhora que també assistia als diversos congressos internacionals de fotografia a Europa, essent-ne l'únic representant espanyol. Coneixia els darrers esdeveniments fotogràfics i els principals investigadors i directors d'altres revistes estrangeres, cosa que possibilitava donar més informació i més acurada als afeccionats.

Fig. 3
Portada del primer número de "La Fotografía Práctica" durant el període 1893-1908.

La fotografía práctica

Des del primer número "La Fotografía Práctica" va tenir una notable acceptació per part dels afeccionats, malgrat les dificultats de distribució, car la redacció i administració eren a Vilafranca del Penedès. Tanmateix l'any 1897 el Dr. Baltá es traslladà a Barcelona, renovà considerablement l'enquadernació i la presentació, augmentà el nombre de fulls, cosa que fou néixer ràpidament la seva difusió. Havia de canviar constantment d'editor a causa del volum de vendes. El darrer editor fou "Sucesores de Manuel Soler" al carrer Consell de Cent.

La revista presentà sempre una sèrie d'apartats tipus; articles de divulgació sobre la tècnica i el món de la fotografia, notes curtes sobre els diversos esdeveniments socials i artístics de caire fotogràfic, novetats fotogràfiques, com noves màquines, papers sensibles i altres productes, bibliografia, ressenyada pel mateix Dr. Baltá i una copiosa publicitat, en els primers i darrers fulls, dels diversos majoristes, els anuncis sempre il·lustrats amb dibuixos, existents a la ciutat, "Ribas y García", "Cosmos Fotográfico", "Olager-Feliu", "Berrens & Soulé", "J. Thomas", "Reproducciones Artísticas", "J. Fournells", "Clichés Tipográficos", etc... de les diverses marques d'aparells i papers fotogràfics. L'any 1907 i 1908 intentant millorar un xic més la publicació mensual, apareixen respectivament una secció complementària, "Mundo fotográfico", apartat orientat a la publicació de

Fig. 4
 Fotografia de l'acte organitzat per la secció fotogràfica de la Reial Societat Colombofílica de Catalunya, l'any 1904.

petites notes curtes enviades a la redacció i el "Consultorio del Dr. Bromuro" des d'on es contestaven els diferents problemes fotogràfics dels afeccionats. La revista, per ésser més amena estava il·lustrada amb diverses fotos i fototípies, a colors en els darrers anys, algunes d'elles a hores d'ara prou curioses i nostàlgiques d'altres temps més tranquils, obra d'amateurs nacionals o estrangers. S'hi adjuntaven periòdicament els catàlegs anuals de les cases comercials, participacions a concursos; "La Fotografía Práctica" de tant en tant n'organitzava un entre els seus subscriptors, o bé hi havia suplementos artístics publicats a banda, complementaris de la revista.

Els articles

Quasi és impossible de resumir en unes breus línies els continguts de 186 revistes tanmateix podem esmentar que són tan variats, —hi ha un apèndix dels títols publicats en el darrer número de cada any—, que no deixen cap tema fotogràfic del moment per tocar, cosa que mostra l'alt nivell de la revista. Serveixin d'exemple alguns grups de temes com els següents: Procediments químics. Verís fotogràfics. Contraverís. Ampliacions fotogràfiques. Fotografia de colors. Diapositives. Còpies. Història de la Fotografia. El despullat com a art foto-

gràfic. La propietat intel·lectual de la fotografia. Aplicació de la fotografia a altres ciències. L'ensenyament de la fotografia en els plans d'educació d'alguns països d'Europa. Pel que fa a la fotografia en altres països, cal destacar un article que esmenta la importància de la fotografia al Japó. Conservació de plaques. Fotografia mitjançant raigs de llum infraroigs, etc., etc., la majoria quasi sempre signats per estudiosos estrangers tan coneguts com A. i L. Lumière & Seyewets, Namias, Dr. Reiss; fins i tot hom arriba a trobar un article de "La Fotografía" de Madrid signat per l'eminent Dr. D. Santiago Ramón i Cajal.

Ecos i notícies

L'estudi d'aquest apartat té una notable importància per conèixer i comparar el desenvolupament social i artístic de la fotografia a Europa i a Espanya, alhora que s'esmenta una gran quantitat de petites dades històriques de la fotografia —la primera fotografia astronòmica es va realitzar l'any 1840 per Draper en fotografiar la Lluna sobre un daguerreotip, "The Philadelphia Photographer" va ésser la primera revista publicada als Estats Units l'any 1864, etc.— Segons les referències, podem dir que la Societat Europea respecte a la foto-

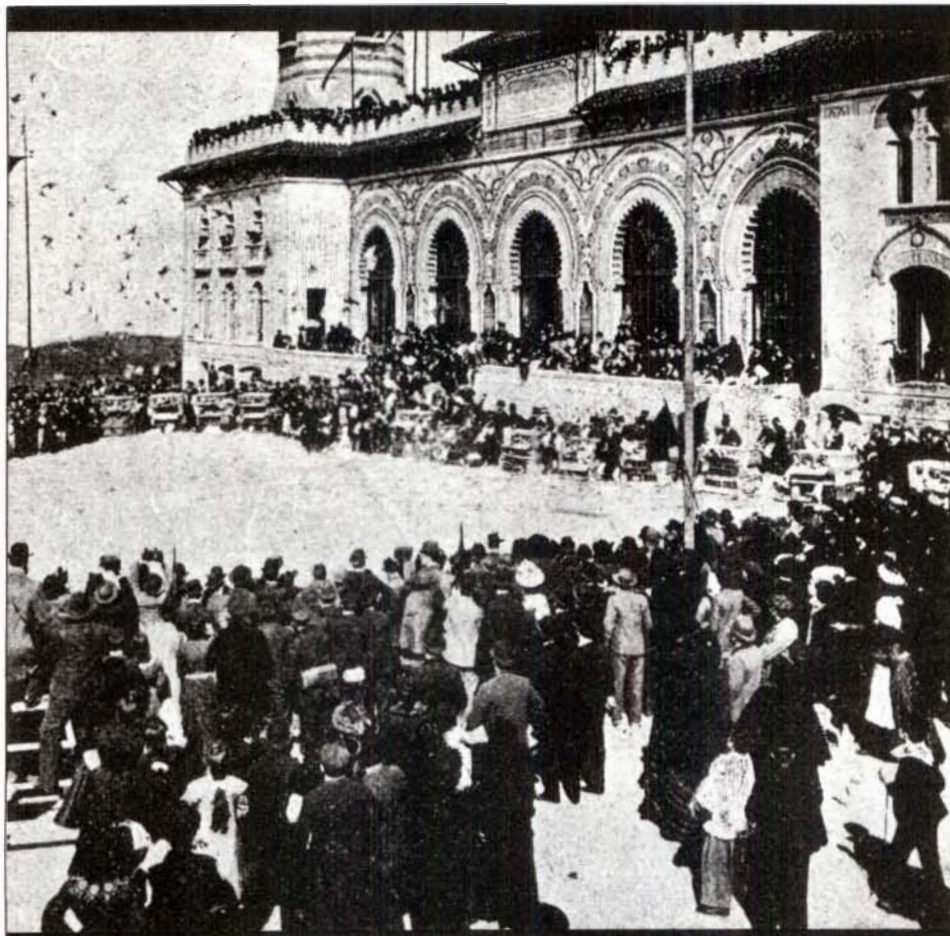

Fig. 4
Fotografia de l'acte organitzat per la secció fotogràfica de la Reial Societat Colombòfila de Catalunya l'any 1904.

fotografies premiades es publicaven a "La Fotografia Práctica", "La Paloma mensajera" i a la premsa diària de Barcelona, Madrid i províncies. L'any 1904, amb motiu de la vinguda del Rei Alfons XIII a Barcelona, l'esmentada Societat així com "El Cosmos Fotográfico", organitzaren el millor concurs fotogràfic, amb uns excel·lents premis, sobre les millors instantànies del Rei al llarg de la seva estada a les terres catalanes; aquesta data pot ser la culminació de la popularització de la fotografia; d'ençà d'aleshores se celebren nombrosos concursos fotogràfics arreu, alhora que apareixien les primeres revistes amb una informació quasi exclusivament gràfica dels esdeveniments i tragèdies socials.

Jaume Baltà

grafia era gairebé uns 10 anys per endavant de l'espanyola, car a Europa hi havia des de finals del segle XIX unes associacions oficials de fotografia locals o bé nacionals, que tenien una preocupació per aquesta ciència en els medis intel·lectuals; des de l'any 1900 se celebraven congressos internacionals de química aplicada amb participació de les diferents societats nacionals fotogràfiques científiques, "Secció de Fotoquímica i Fotografia Aplicada", alhora que també des de l'any 1893 es celebraven unes reunions anuals sobre la fotografia per la "Unió Internacional de Fotografia". Tanmateix, a Espanya sembla que no fou fins a l'any 1907 quan es fundà l'Associació Nacional de Fotografia, el II Congrés de la qual es celebrà sota el patrocini de la "Unió Fotogràfica de València" el dia 19 d'agost de 1908, i es concretaren les bases per realitzar una associació general dels fotògrafs espanyols, la introducció de la fotografia en les escoles d'Arts i Indústria, també es definiren uns requisits civils per assegurar el ple dret del fotògraf sobre les seves fotografies, ja que si bé a la resta d'Europa no hi havia unes lleis legals sobre el dret de la fotografia, sí que eren vigents algunes qüestions legals a manera de codi fotogràfic. Igualment podem dir que en alguns països hi havia una Fundació dels arxius fotogràfics a mode de museu fotogràfic, alhora que es comen-

çava a utilitzar la fotografia per copiar manuscrits de gran valor, que hi havia en algunes biblioteques, prevenint incendis accidentals.

Molt possiblement, enfront d'aquest endarreriment tècnic, pràctic i artístic, en els països d'Europa ja hi havia uns corrents artístics amb els seus mestres; a França la fotografia era dolça i romàntica, a Anglaterra era melancòlica i a Alemanya era freda, fosca i gegantina; aquest endarreriment era causat per una manca d'estímul social perquè no hi havia concursos fotogràfics, encara que hi havia fotògrafs professionals arreu de la geografia catalana i espanyola. Tanmateix, a finals del darrer segle, pels volts de l'any 1895, es produeix el bum dels concursos fotogràfics —figura i composició, paisatges, postes de sol, figura i retrat, esteroscòpia, etc.— alhora que es realitzaven exposicions de fotografies en diverses sales de notable renom com la "Sala Parés" de Barcelona, i sorgien grans fotògrafs com Vilatobá, Iñigo, J. Puntas, J. M.ª Armengol i molts altres.

A casa nostra el concurs fotogràfic que tenia més renom era el que celebrava la "Reial Societat Colombòfila de Catalunya", secció de Fotografia, amb motiu de l'apertura anual del període d'educació dels coloms missatgers i es premiaven les imatges del primer vol de les aus, de les vistes del Tibidabo o dels actes de la festa; les